

System Prawa Prywatnego

Tom 6

Prawo zobowiązań – część ogólna

Pod redakcją
Adama Olejniczaka

C·H·BECK

INSTYTUT NAUK PRAWNYCH PAN

SYSTEM PRAWA PRYWATNEGO

Prawo zobowiązań – część ogólna

Tom 6

**SYSTEM
PRAWA PRYWATNEGO**

**Prawo zobowiązań
– część ogólna**

Tom 6

REDAKTOR NACZELNY SYSTEMU PRAWA PRYWATNEGO
ZBIGNIEW RADWAŃSKI

Prawo zobowiązań – część ogólna

Tom 6

Redaktor

Dr hab. Adam Olejniczak

profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

Autorzy

dr **Zbigniew Banaszczyk** – Uniwersytet Warszawski; dr hab. **Adam Brzozowski** – profesor Uniwersytetu Warszawskiego; dr **Monika Jagielska** – Uniwersytet Śląski; dr **Maciej Kaliński** – Uniwersytet Warszawski; dr hab. **Piotr Machnikowski** – profesor Uniwersytetu Wrocławskiego; dr **Piotr Mostowik** – Uniwersytet Jagielloński; prof. dr hab. **Małgorzata Pyziak-Szafnicka** – Uniwersytet Łódzki; dr hab. **Andrzej Śmieja** – profesor Uniwersytetu Wrocławskiego; prof. dr hab. **Kazimierz Zawada** – Uniwersytet Jagielloński; dr hab. **Fryderyk Zoll** – profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO C. H. BECK
INSTYTUT NAUK PRAWNYCH PAN
WARSZAWA 2009

Wydano we współpracy:
z Instytutem Nauk Prawnych PAN
w Warszawie

Poszczególne części opracowali:

Zbigniew Banaszczyk – rozdz. IV

Adam Brzozowski – rozdz. VI

Monika Jagielska – rozdz. V

Maciej Kaliński – rozdz. I

Piotr Machnikowski – rozdz. III, § 15, 16, 18

Piotr Mostowik – rozdz. II

Małgorzata Pyziak-Szafnicka – rozdz. VIII, IX

Andrzej Śmieja – rozdz. III, § 14, 17–29

Kazimierz Zawada – rozdz. VII

Fryderyk Zoll – rozdz. V¹ w Suplemencie do niniejszego tomu

Redakcja serii: dr Agnieszka Mikos-Sitek
Redakcja: Monika Pawłowska, Agata Ponikowska

© Wydawnictwo C. H. Beck 2009

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00–203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck
Druk i oprawa: PERFECT S.A., Warszawa

ISBN 978-83-255-0155-6

Przedmowa

„Prawo zobowiązań – część ogólna” obejmuje problematykę, która jest przedmiotem analizy w ramach Tomu 5 i 6 Systemu Prawa Prywatnego. W prezentowanym tomie omówiona została problematyka odpowiedzialności odszkodowawczej (zagadnienia ogólne, naprawienie szkody, czyny niedozwolone, odpowiedzialność za produkt). Podjęte zostały również zagadnienia bezpodstawnego wzbogacenia, przelewu wierzytelności, wygaśnięcia zobowiązań i ochrony wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika oraz w suplemencie do niniejszego tomu – problematyka wykonania i skutków niewykonania zobowiązań.

W publikowanym tomie zachowano ustalony dla całego Systemu Prawa Prywatnego sposób przedstawienia materiału. Opracowanie jest dziełem zbiorowym dziesięciu autorów. Każdy z nich odpowiada wyłącznie za wyrażone przez siebie poglądy, a w ramach prac redakcyjnych nie ingerowano w indywidualne ujęcie zagadnień.

Publikacja uwzględnia stan prawny na dzień 1 stycznia 2009 r.

Warszawa, luty 2009 r.

Prof. UAM dr hab. *Adam Olejniczak*

Spis treści

	str.
Przedmowa	V
Wykaz skrótów	XVII
Rozdział I. Odpowiedzialność odszkodowawcza	1
§ 1. Odpowiedzialność odszkodowawcza – uwagi ogólne	12
I. Istota i względny charakter odpowiedzialności odszkodowawczej	12
II. Stosunek odpowiedzialności odszkodowawczej do odpowiedzialności prawnej i cywilnej	13
III. Rozwój odpowiedzialności odszkodowawczej	17
IV. Typy odpowiedzialności odszkodowawczej	19
V. Reżimy odpowiedzialności odszkodowawczej	22
VI. Struktura oraz zakres stosowania przepisów KC o odpowiedzialności odszkodowawczej	31
VII. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej	32
VIII. Poszkodowany	36
IX. Zasady odpowiedzialności odszkodowawczej	49
X. Wpływ zasady odpowiedzialności odszkodowawczej na rozmiar odszkodowania	64
XI. Funkcje odpowiedzialności odszkodowawczej	68
§ 2. Pojęcie i rodzaje szkody	76
I. Ogólne pojęcie szkody	76
II. Szkada majątkowa i niemajątkowa	91
III. Szkada jako naruszenie – szkoda jako skutek naruszenia	95
IV. Szkada na mieniu i szkoda na osobie	97
V. Postaci szkody majątkowej	102
VI. Straty	110
VII. Utracone korzyści	115
§ 3. Ustalenie rozmiaru szkody prawnie relewantnej	120
I. Związek przyczynowy	120
II. Obiektywne bądź subiektywne kryteria ustalenia rozmiaru szkody	144
III. Wpływ systemu danin publicznych na rozmiar szkody prawnie relewantnej	150
IV. Czas i miejsce miarodajne dla ustalenia rozmiaru szkody	152
V. Szkada obecna i szkoda przyszła	155
VI. Wyrównanie korzyści z uszczerbkiem	157
VII. Ciężar dowodu istnienia i rozmiarów szkody. Zastosowanie art. 322 KPC	167
§ 4. Naprawienie szkody	170
I. Sposoby naprawienia szkody	170
II. Wybór sposobu naprawienia szkody	175
III. Przywrócenie do stanu poprzedniego	177
IV. Naprawienie szkody w pieniądzu	178
§ 5. Czynniki wpływające na wysokość odszkodowania	181
I. Uwagi wprowadzające	181

II. Przyczynienie uszkodzonego	182
III. Ustawowe modyfikacje zasady pełnego odszkodowania	192
IV. Umowne odstępstwa od zasady pełnego odszkodowania	196
V. Sądowe miarkowanie odszkodowania	200
VI. Ustalenie odpowiedzialności za szkodę przyszłą	201
Rozdział II. Bezpodstawne wzbogacenie	203
§ 6. Bezpodstawne wzbogacenie jako źródło zobowiązania	208
I. Uwagi wprowadzające	208
II. Wokół rozumienia obowiązku zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia	213
III. Próby teoretycznego uzasadnienia funkcji zobowiązań restytucyjnych	217
IV. Właściwość prawa polskiego	221
V. Wybrane zagadnienia procesowe	224
VI. Systematyka rozważań szczegółowych	225
§ 7. Brak podstawy prawnej wzbogacenia jako przesłanka powstania obowiązku zwrotu	226
I. Ocena bezpodstawności wzbogacenia	226
II. Brak podstawy prawnej wzbogacenia w regulacjach szczegółowych	230
III. Artykuł 405 KC jako samodzielna podstawa oceny braku podstawy prawnej wzbogacenia	236
§ 8. Stan wzbogacenia jako przesłanka powstania obowiązku zwrotu	242
I. Wzbogacenie kosztem zubożonego	242
II. Stan wzbogacenia	243
III. Zubożenie	246
IV. Związek między zubożeniem a wzbogaceniem	248
§ 9. Kwestia subsydiarności obowiązku zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia oraz zbiegu roszczeń	249
I. Niejednolite stanowiska doktryny w sprawie subsydiarności	249
II. Analiza subsydiarności lub zbiegu na tle konkretnych przypadków	254
§ 10. Roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia	271
I. Przedmiot roszczenia restytucyjnego	271
II. Podmiot zobowiązany do zwrotu korzyści	283
§ 11. Wygaśnięcie obowiązku zwrotu po ustaniu stanu wzbogacenia	287
I. Specyfika obowiązku restytucyjnego	287
II. Następczy brak korzyści	288
III. Dobra wiara przy wyzbywaniu się korzyści	291
§ 12. Specyfika obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia	298
I. Nienależność świadczenia	298
II. Spełnienie świadczenia	300
III. Klasyfikacja nienależnych świadczeń	301
IV. Wyłączenia obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia	312
§ 13. Przypadek świadczenia spełnionego za dokonanie czynu zabronionego lub w celu niegodziwym	319
I. Uwagi wprowadzające	319
II. Penalny charakter orzeczenia przypadku świadczenia	321
III. Przesłanki orzeczenia o przypadku świadczenia	322
Rozdział III. Czynny niedozwolone	325
§ 14. Ogólna charakterystyka odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych	335
I. Ograniczenie zakresu rozważań	335
II. Istota odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych	336
III. Czyn niedozwolony jako zdarzenie rodzące stosunek odszkodowawczy	338
IV. Struktura stosunku zobowiązaniowego wynikającego z czynu niedozwolonego	340

V. Odpowiedzialność z tytułu czynów niedozwolonych a inne rodzaje odpowiedzialności odszkodowawczej	342
VI. Systematyka zdarzeń rodzących odpowiedzialność deliktową	344
VII. Przesłanki i zasady odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych	348
VIII. Funkcje deliktowej odpowiedzialności odszkodowawczej	357
§ 15. Odpowiedzialność za własne czyny	363
I. Generalna reguła odpowiedzialności – zagadnienia ogólne	363
II. Zachowanie człowieka jako zdarzenie rodzące odpowiedzialność odszkodowawczą	368
III. Obiektywna nieprawidłowość postępowania	374
IV. Wina	401
V. Współodpowiedzialność za szkodę	419
§ 16. Odpowiedzialność za wykonawcę powierzonych czynności	428
I. Uwagi ogólne	428
II. Odpowiedzialność za podwładnego	434
III. Ogólna reguła odpowiedzialności za wykonawcę powierzonych czynności	443
§ 17. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez małoletniego lub niepoczytalnego	447
I. Podstawy prawne odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez osoby pozostające pod nadzorem	447
II. Artykuł 427 KC jako podstawa odpowiedzialności	451
III. Odpowiedzialność szkół, placówek opiekuńczo-wychowawczych i innych jednostek organizacyjnych zobowiązanych do nadzoru	475
IV. Odpowiedzialność za nienależyte sprawowanie nadzoru nad sprawcą szkody działającym z rozeznaniem	480
V. Odpowiedzialność odszkodowawcza sprawcy działającego bez rozeznania (art. 428 KC)	482
VI. Postulaty <i>de lege ferenda</i>	484
§ 18. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta	486
I. Uwagi wprowadzające	486
II. Ogólna charakterystyka regulacji odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zwierzęta w prawie polskim	488
III. Zwierzęta objęte odpowiedzialnością z art. 431 KC	491
IV. Podmiot odpowiedzialny za szkodę spowodowaną przez zwierzę	492
V. Wyrządzenie szkody przez zwierzę	496
VI. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność; ciężar dowodu	500
VII. Odpowiedzialność na zasadzie słuszności	502
VIII. Dozwolona samopomoc – wzmianka	503
IX. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta w stanie wolnym	503
§ 19. Odpowiedzialność za wyrzucenie, wylanie lub spadnięcie przedmiotu z pomieszczenia	506
I. Ogólna charakterystyka odpowiedzialności przewidzianej w art. 433 KC	506
II. Podmiot odpowiedzialny za szkodę	509
III. Zdarzenie wyrządzające szkodę	512
IV. Okoliczności uchylające odpowiedzialność przewidzianą w art. 433 KC	518
V. Wnioski <i>de lege ferenda</i>	522
§ 20. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez zawalenie się budowli	523
I. Charakter prawny i konstrukcja odpowiedzialności uregulowanej w art. 434 KC	523

II. Samoistny posiadacz budowli jako podmiot odpowiedzialny	526
III. Budowla i jej części w rozumieniu art. 434 KC	534
IV. Szkoda jako skutek zawalenia się budowli lub oderwania się jej części ..	540
V. Brak utrzymania budowli w należyтым stanie oraz wada w budowie ..	542
VI. Uchylenie się od odpowiedzialności przewidzianej w art. 434 KC	546
§ 21. Odpowiedzialność za szkody spowodowane przez przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 KC)	550
I. Ogólna charakterystyka odpowiedzialności uregulowanej w art. 435 KC ..	550
II. Podmiot odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez ruch przedsiębiorstwa	556
III. Przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 435 KC	558
IV. Ruch przedsiębiorstwa jako przyczyna szkody	561
V. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność prowadzącego przedsiębiorstwo	563
VI. Przepisy szczególne jako podstawa odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez ruch przedsiębiorstwa	577
§ 22. Odpowiedzialność za ruch pojazdu mechanicznego	580
I. Ogólna charakterystyka odpowiedzialności	580
II. Posiadacz pojazdu jako podmiot odpowiedzialny	585
III. Mechaniczny środek komunikacji w rozumieniu art. 436 KC	590
IV. Ruch mechanicznego środka komunikacji jako przyczyna szkody	595
V. Okoliczności uchylające odpowiedzialność z art. 436 § 1 KC	599
VI. Odpowiedzialność posiadacza pojazdu oparta na zasadzie winy (art. 436 § 2 KC)	606
VII. Obowiązkowe ubezpieczenia komunikacyjne – zwięzła charakterystyka ..	610
§ 23. Umowna modyfikacja deliktowego stosunku odszkodowawczego ..	613
I. Uwagi wstępne	613
II. Ograniczenia wynikające z art. 437 KC	614
III. Dopuszczalność uprzedniego wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności wynikającej z innych podstaw prawnych niż art. 435 i 436 KC	615
IV. Umowna ingerencja stron w już istniejący deliktowy stosunek odszkodowawczy	617
§ 24. Artykuł 439 KC jako podstawa odpowiedzialności prewencyjnej ..	620
I. Ogólna charakterystyka odpowiedzialności prewencyjnej z art. 439 KC ..	620
II. Przesłanki odpowiedzialności przewidzianej w art. 439 KC oraz zasada leżąca u jej podstaw	623
III. Zakres podmiotowy regulacji przewidzianej w art. 439 KC	633
IV. Treść roszczenia wynikającego z art. 439 KC	637
V. Roszczenie z art. 439 KC a inne cywilnoprawne środki prewencyjne ..	641
§ 25. Wieleś podmiotów odpowiedzialnych za tę samą szkodę	647
I. Odpowiedzialność solidarna z art. 441 § 1 KC i odpowiedzialność <i>in solidum</i>	647
II. Roszczenia regresowe w stosunkach między dłużnikami solidarnymi ..	650
III. Rozliczenia zwrotne między osobami odpowiadającymi za szkodę <i>in solidum</i> – wzmianka	656
§ 26. Zbieg roszczeń	657
I. Uwagi wstępne	657
II. Zbieg deliktowego roszczenia odszkodowawczego z roszczeniem o naprawienie szkody wyrządzonej wierzycielowi przez dłużnika	658
III. Wyłączenie zbiegu roszczeń wynikające z treści uprzednio istniejącego zobowiązania	661
IV. Zbieg roszczeń z art. 415–449 KC oraz roszczeń odszkodowawczych przewidzianych w art. 449 ¹ –449 ¹¹ KC – wzmianka	665

§ 27. Przedawnienie	665
I. Nowe uregulowanie przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym – art. 442 ¹ KC	665
II. Regulacja z art. 442 KC a ogólne zasady przedawnienia roszczeń majątkowych z art. 117 i n. KC	667
III. Ogólna charakterystyka przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z czynu niedozwolonego	669
IV. Przedawnienie uregulowane w art. 442 ¹ § 1 KC	670
V. Przedawnienie roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym noszącym znamiona przestępstwa	671
VI. Przedawnienie roszczeń deliktowych o naprawienie szkody na osobie ..	672
VII. Wstrzymanie końca biegu przedawnienia biegnącego w stosunku do poszkodowanego będącego osobą małoletnią – wzmianka	675
§ 28. Szczególne zasady naprawienia deliktowej szkody na osobie	676
I. Uwagi wstępne	676
II. Naprawienie majątkowej szkody na osobie doznanej przez bezpośrednio poszkodowanego	678
III. Naprawienie szkody niemajątkowej	695
IV. Szkody prenatalne – wzmianka i odesłanie	720
V. Roszczenia odszkodowawcze w przypadku śmierci poszkodowanego ..	721
VI. Dziedziczność i zbywalność roszczenia o naprawienie szkody na osobie ..	738
§ 29. Naprawienie szkody poniesionej w cudzym interesie (art. 438 KC) ..	740
I. Charakter prawny odpowiedzialności przewidzianej w art. 438 KC ...	740
II. Przesłanki odpowiedzialności z art. 438 KC	743
III. Naprawienie szkody doznanej przez osobę poświęcającą swoje dobra majątkowe	746
IV. Stosunek art. 438 KC do innych przepisów	747
Rozdział IV. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej	749
§ 30. Uwagi historyczne	753
I. Uwagi ogólne	753
II. Uwagi dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych (i samorządowych) w Kodeksie cywilnym	757
III. Uwagi dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych i samorządowych po wejściu w życie Konstytucji z 2.4.1997 r.	772
IV. Uwagi dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych i samorządowych w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 4.12.2001 r.	776
§ 31. Uwagi ogólne dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej	777
§ 32. Zagadnienia międzyczasowe związane z odpowiedzialnością odszkodowawczą władzy publicznej	781
§ 33. Ogólna formuła odpowiedzialności za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej zgodnie z art. 417 KC	784
I. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej według art. 417 KC ..	784
II. Podmiotowy zakres odpowiedzialności	803
III. Stosunek art. 417 KC do art. 417 ¹ KC	810
IV. Zasada odpowiedzialności za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej	811

§ 34. Szczególne, przewidziane w Kodeksie cywilnym, przypadki odpowiedzialności za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej (art. 417¹ KC)	813
I. Odpowiedzialność za wydanie niezgodnego z prawem aktu normatywnego (art. 417 ¹ § 1 KC)	813
II. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem prawomocnym orzeczeniem lub ostateczną decyzją (art. 417 ¹ § 2 KC)	821
III. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem orzeczenia lub decyzji (art. 417 ¹ § 3 KC)	836
IV. Odpowiedzialność za zaniechanie legislacyjne (art. 417 ¹ § 4 KC)	848
§ 35. Oparta na zasadzie słuszności odpowiedzialność za szkody wyrządzone zgodnym z prawem wykonywaniem władzy publicznej (art. 417² KC)	854
§ 36. Szczególne, pozakodeksowe przypadki odpowiedzialności za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej (art. 421 KC)	857
I. Uwagi ogólne dotyczące treści i znaczenia art. 421 KC	857
II. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez komornika przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności	859
III. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone niesłusznym skazaniem i wykonaniem kary, niesłusznym zastosowaniem środka zabezpieczającego, a także niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem lub zatrzymaniem (art. 552 i n. KPK)	861
IV. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone wskutek niemożności zwrotu rzeczy objętych przypadkiem w razie uchylecia orzeczenia o przepadku lub darowania tej kary (art. 192 KKW)	864
V. Odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie ustawy z 23.2.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego	865
VI. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone osobom trzecim przez funkcjonariuszy państwowych przy wykonywaniu obowiązków służbowych	866
VII. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za straty majątkowe poniesione wskutek ograniczenia wolności oraz praw człowieka i obywatela w czasie stanu nadzwyczajnego	867
Rozdział V. Odpowiedzialność za produkt	869
§ 37. Uwagi wstępne	871
I. Pojęcie i cechy odpowiedzialności	871
II. Motywy przypisania odpowiedzialności	873
III. Ewolucja odpowiedzialności	874
§ 38. Ujednolicanie rozwiązań prawnych	881
I. Wprowadzenie	881
II. Konwencja Strasburska	882
III. Dyrektywa Nr 85/374/EWG	883
§ 39. Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny	888
I. Uwagi ogólne	888
II. Podmioty odpowiedzialne	892
III. Podmioty uprawnione	897
IV. Produkt	899
V. Wprowadzenie do obrotu produktu niebezpiecznego	901

VI. Szkoda	909
VII. Zasada odpowiedzialności	911
VIII. Przesłanki zwalniające	911
IX. Udział poszkodowanego	918
X. Rozkład obowiązków dowodowych	919
XI. Przedawnienie roszczeń	920
XII. Zakaz wyłączania odpowiedzialności	922
XIII. Zagadnienia kolizyjnoprawne	923
XIV. Konwencja haska	924
§ 40. Inne podstawy odpowiedzialności	925
I. Odpowiedzialność za niewykonanie umowy na zasadach ogólnych	925
II. Rękojmia	926
III. Gwarancja	928
IV. Zasady ogólne odpowiedzialności deliktowej	929
§ 41. Zbieg podstaw odpowiedzialności	933
Rozdział VI. Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania	935
§ 42. Kształtowanie się koncepcji klauzuli <i>rebus sic stantibus</i>	937
§ 43. Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania (klauzula <i>rebus sic stantibus</i>) w prawie polskim	947
I. Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania (klauzula <i>rebus sic stantibus</i>) w prawie polskim w świetle art. 269 KZ oraz w okresie poprzedzającym kodyfikację prawa cywilnego	947
II. Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania według KC (stan prawny obowiązujący do 30.9.1990 r.). Próby skonstruowania ogólnej zasady uwzględniania wpływu zmiany okoliczności na zobowiązania na podstawie postanowień KC	951
III. Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania po nowelizacji KC z 28.7.1990 r.	964
§ 44. Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania w świetle art. 357¹ KC oraz art. 6:111 PECL	1007
Rozdział VII. Przelew wierzytelności	1015
§ 45. Uwagi wprowadzające	1017
I. Pojęcie przelewu	1017
II. Odgraniczenie przelewu wierzytelności od innych instytucji	1018
III. Źródła regulacji przelewu	1018
IV. Funkcje przelewu	1019
V. Stosowanie przepisów o przelewie wierzytelności do przeniesienia innych praw	1020
§ 46. Przedmiot przelewu	1020
I. Problem	1020
II. Wierzytelność	1020
III. Wierzytelności, których przelew sprzeciwiałby się ustawie	1022
IV. Wierzytelności, których przelew sprzeciwiałby się właściwości zobowiązania	1024
V. Wierzytelności, których przelew sprzeciwiałby się zastrzeżeniu umownemu	1025
VI. Wierzytelności niewymagalne, wierzytelności z zobowiązań naturalnych, wierzytelności sporne	1027
VII. Wierzytelności przyszłe	1028
§ 47. Umowa przelewu	1032
I. Postaci umowy przelewu	1032
II. Kauzalność przelewu	1034

III. Treść umowy przelewu	1036
IV. Forma umowy przelewu	1037
V. Dodatkowe przesłanki przelewu	1040
VI. Uprawnienie do rozporządzenia. Nabywanie wierzytelności od nieuprawnionego	1042
§ 48. Skutki przelewu	1044
I. Zakres uprawnień nabywanych przez cesjonariusza	1044
II. Szczególne problemy nabycia przez cesjonariusza wierzytelności przyszłych	1047
III. Obowiązki zbywcy wierzytelności wobec nabywcy	1049
IV. Ochrona dłużnika przelanej wierzytelności	1051
§ 49. Szczególne przypadki przelewu	1061
I. Przelew w celu inkasa	1061
II. Przelew w celu zabezpieczenia	1062
III. Przelew w miejsce wykonania	1064
IV. Przelew w celu zapłaty	1064
V. Faktoring	1065
Rozdział VIII. Wygaśnięcie zobowiązań	1067
§ 50. Ogólna charakterystyka sposobów wygaśnięcia zobowiązania	1072
§ 51. Świadczenie w miejsce wykonania (<i>datio in solutum</i>)	1073
I. Pojęcie i konstrukcja prawna	1073
II. Skutki świadczenia w miejsce wykonania	1084
III. Odróżnienie od zbliżonych czynności prawnych	1088
§ 52. Potrącenie	1091
I. Charakterystyka ogólna	1091
II. Przesłanki potrącenia	1099
III. Oświadczenie woli potrącającego	1129
IV. Potrącenie dokonywane w związku z toczącym się postępowaniem sądowym	1140
V. Skutki potrącenia	1148
VI. Ograniczenia dopuszczalności potrącenia wynikające z przepisów ogólnych	1153
VII. Potrącenie w postępowaniu upadłościowym i naprawczym	1159
VIII. Potrącenie umowne	1168
§ 53. Odnowienie	1176
I. Pojęcie i konstrukcja prawna	1176
II. Przesłanki odnowienia	1178
III. Skutki odnowienia	1188
IV. Charakter prawny odnowienia i odróżnienie od zbliżonych czynności prawnych	1193
§ 54. Złożenie świadczenia do depozytu sądowego	1198
I. Miejsce regulacji	1198
II. Materialnoprawne przesłanki ważnego złożenia świadczenia do depozytu sądowego	1199
III. Postępowanie w sprawach związanych ze złożeniem do depozytu sądowego	1204
IV. Skutki złożenia świadczenia do depozytu sądowego	1206
§ 55. Zwolnienie z długu	1209
I. Pojęcie zwolnienia z długu	1209
II. Skutki zwolnienia z długu	1215
III. Charakter prawny zwolnienia z długu	1216
IV. Zwolnienie z długu a inne czynności prawne	1219

Rozdział IX. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika	1223
§ 56. Akcja pauliańska i jej uzasadnienie	1226
I. Uwagi wstępne	1226
II. Rodowód akcji pauliańskiej i jej miejsce w porządku prawnym	1226
III. Uzasadnienie odpowiedzialności osoby trzeciej	1228
§ 57. Konstrukcja akcji pauliańskiej	1233
I. Wierzytelność będąca przedmiotem ochrony	1233
II. Czynność prawna będąca przedmiotem zaskarżenia	1237
§ 58. Obiektywna przesłanka akcji pauliańskiej	1247
I. Konstrukcja przesłanki	1247
II. Niewypłacalność	1249
III. Pokrzywdzenie wierzyciela	1254
IV. Związek między czynnością prawną a niewypłacalnością	1256
§ 59. Przesłanki subiektywne akcji pauliańskiej	1257
I. Świadomość pokrzywdzenia	1257
II. Postawa osoby trzeciej	1261
III. Przesłanki podmiotowe w przypadku pokrzywdzenia wierzycieli przyszłych	1262
IV. Przesłanki podmiotowe w przypadku działania organu osoby prawnej bądź przedstawiciela	1264
§ 60. Złagodzenie przesłanek subiektywnych	1264
I. Czynność dokonana z osobą pozostającą w bliskim stosunku z dłużnikiem – art. 527 § 3 KC	1264
II. Czynność dokonana z przedsiębiorcą pozostającym w stałych stosunkach gospodarczych z dłużnikiem	1267
III. Wzruszenie domniemań z art. 527 KC	1268
IV. Czynność, wskutek której osoba trzecia uzyskała korzyść bezpłatnie – art. 528 KC	1269
V. Darowizna – art. 529 KC	1272
§ 61. Sankcja dokonania czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela	1274
I. Uwagi ogólne	1274
II. Bezskuteczność względna	1274
III. Dochodzenie bezskuteczności względnej	1275
IV. Zaspokojenie wierzyciela z majątku osoby trzeciej	1280
V. Upoważnienie przemienne osoby trzeciej – art. 533 KC	1282
§ 62. Szczególne przypadki zaskarżenia	1283
I. Akcja pauliańska a stosunki majątkowe małżeńskie	1283
II. Akcja pauliańska a zabezpieczenia wierzytelności	1285
§ 63. Akcja pauliańska a inne instytucje prawa cywilnego	1287
I. Wprowadzenie	1287
II. Przepisy szczególne regulujące akcję pauliańską	1287
III. Akcja pauliańska a instytucja przewidziana w art. 59 KC	1289
IV. Akcja pauliańska a pozorny charakter czynności prawnej	1291
V. Akcja pauliańska a odpowiedzialność kontraktowa	1293
Indeks rzeczowy	1295

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

CIM	załącznik B do konwencji z 9.5.1980 r. o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF) (Dz.U. z 2007 r. Nr 100, poz. 674)
CIV	załącznik A do konwencji z 9.5.1980 r. o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF) (Dz.U. z 2007 r. Nr 100, poz. 674)
DepSR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.9.1965 r. o zasadach i trybie postępowania w sprawach o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego (Dz.U. Nr 42, poz. 261)
dKPC	ustawa z 25.8.1950 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.)
dyrektywa Nr 374/85	dyrektywa Rady z 25.7.1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (85/374/EWG) (Dz.Urz. UE L 1985.210.29)
FlnwU	ustawa z 27.5.2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz.U. Nr 146, poz. 1546 ze zm.)
GospNierU	ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz.U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 ze zm.)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KC austr.	Kodeks cywilny austriacki z 1811 r. (ABGB – <i>Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
KC franc.	Kodeks cywilny francuski z 1804 r. (Cciv – <i>Code civil</i>)
KC niem.	Kodeks cywilny niemiecki z 1896 r. (BGB – <i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
KC szwajc.	Kodeks cywilny szwajcarski z 1912 r. (ZGB – <i>Schweizerisches Zivilgesetzbuch</i>)
KC ros.	Kodeks cywilny rosyjski z 1994 r.
KC włos.	Kodeks cywilny włoski z 1942 r. (Cc – <i>Codice civile</i>)
KH	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.6.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
KH niem.	Kodeks handlowy niemiecki z 1987 r. (HGB – <i>Handelsgesetzbuch</i>)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KKS	ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 ze zm.)
KKW	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
KM	ustawa z 18.9.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. Nr 138, poz. 1545 ze zm.)
KomPrywU	ustawa z 30.8.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.)
KomSEgzU	ustawa z 29.8.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 167, poz. 1191 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm., sprost. Dz.U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319)
KP	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.)

Wykaz skrótów

KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KredKonsU	ustawa z 20.7.2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 100, poz. 1081 ze zm.)
KRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 ze zm.)
KSH	ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)
KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756 ze zm.)
KWU	ustawa z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.)
KZ	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 599)
ObligU	ustawa z 29.6.1995 r. o obligacjach (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 120, poz. 1300 ze zm.)
OchrKonkurU	ustawa z 16.2.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.)
OchrKonsU	ustawa z 2.3.2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. Nr 22, poz. 271 ze zm.)
OchrLokU	ustawa z 21.6.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 ze zm.)
OchrPrzyrU	ustawa z 16.4.2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880 ze zm.)
OdPańSFPU	ustawa z 15.11.1956 r. odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. Nr 54, poz. 243 ze zm.)
OR	Prawo obligacyjne szwajcarskie z 1911 r. (<i>Obligationenrecht</i>)
OrdPU	ustawa z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.)
PDOFizU	ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.)
POPC	ustawa z 18.7.1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311)
PostEgzAdmU	ustawa z 17.6.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.)
PECL	Zasady Europejskiego Prawa Umów (<i>Principles of International Contract Law</i>)
PostAdmU	ustawa z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm.)
PrAtom	ustawa z 29.11.2000 r. – Prawo atomowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 42, poz. 276 ze zm.)
PrAut	ustawa z 4.2.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.)
PrBank	ustawa z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.)
PrBank z 1989 r.	ustawa z 31.1.1989 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm.)
PrBud	ustawa z 7.7.1994 r. – Prawo budowlane (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 ze zm.)
PrCzek	ustawa z 28.4.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. Nr 37, poz. 283 ze zm.)

Wykaz skrótów

PrDew	ustawa z 27.7.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 141, poz. 1178 ze zm.)
PrEnerg	ustawa z 10.4.1997 r. – Prawo energetyczne (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 89, poz. 625 ze zm.)
PrGeolGórn	ustawa z 4.2.1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze (tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm.)
PrGosp	ustawa z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.)
PrLot	ustawa z 3.7.2002 r. – Prawo lotnicze (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 100, poz. 696 ze zm.)
PrŁow	ustawa z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r. Nr 127, poz. 1066 ze zm.)
PrNot	ustawa z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz.U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158)
PrPrywM	ustawa z 12.11.1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. Nr 46, poz. 290 ze zm.)
PrPoczt	ustawa z 12.6.2003 r. – Prawo pocztowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1159 ze zm.)
PrPrzew	ustawa z 15.11.1984 r. – Prawo przewozowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601 ze zm.)
PrSpółdz	ustawa z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.)
PrUkł	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowem (Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.)
PrUp	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn.: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.)
PrUpNaprz	ustawa z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.)
PrWeksl	ustawa z 28.4.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 ze zm.)
PrWłPrzem	ustawa z 30.6.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz.U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1117 ze zm.)
PrWod	ustawa z 18.7.2001 r. – Prawo wodne (tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 ze zm.)
PrZamPubl	ustawa z 29.1.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655 ze zm.)
PWK	ustawa z 23.4.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)
PWKRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 60)
PWKZ	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 599 ze zm.)
RachunkU	ustawa z 29.9.1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 ze zm.)
rozporządzenie Nr 864/2007	rozporządzenie Nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.7.2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych (Dz. Urz. UE L 2007.199.40)
SamGminU	ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.)
SamPowU	ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn.: Dz.U. 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.)
SamWojU	ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn.: Dz.U. 2001 r. Nr 142, poz. 1590 ze zm.)
SkNarRozpU	ustawa z 17.6.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843)